
Снісаренко Ірина Євгеніївна
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Донецький державний університет внутрішніх справ, Україна

ПРО ІМПЛІКАТИВНИЙ ЗВ'ЯЗОК ГОЛОВНОГО ДІЄСЛОВА ТА ЙОГО ІНФІНІТИВНОГО КОМПЛЕМЕНТА

Дослідження мовних явищ у історичному аспекті завжди є актуальним для лінгвістичної науки, оскільки їх результати можуть слугувати ключем до розуміння суті цих явищ, окреслюють їхнє місце у мовній ієрархії, характеризуючи та відображаючи їхні зв'язки з іншими мовними елементами у визначений період розвитку мови. Сучасна історична германістика перебуває у стані постійного розвитку, про що свідчать оригінальні роботи як українських (Буніятової І.Р., Левицького В.В., Михайленка В.В.), так і західних учених (Фішер О., Джекендоффа Р., Трауготт Е., Денісона Д.). З розвитком мовознавства удосконалюється інструментарій дослідження мовних одиниць, виникають нові підходи та методики їх аналізу. Очевидним є факт, що використання новітнього методологічного апарату для вивчення нібито відомих і вивчених мовних явищ може принести досліднику нові вагомі результати.

В останні десятиліття зберігається інтерес до проблем мовних змін, серед яких такі, що потребують подальшого вивчення, а саме, дослідження закономірностей розвитку мовної системи та її рівнів, співвідношення кількісних та якісних змін, зовнішніх та внутрішніх чинників розвитку мови. Закономірності та зв'язки об'єктивної дійсності залишаються незмінними щодо системи певної мови, але неоднаковим є внутрішній взаємозв'язок між її елементами, адже перший визначається не реальною дійсністю, а внутрішніми законами мови, створеної її носіями. Відтак, досліднику слід шукати пояснення закономірностей мовних явищ, перш за все, усередині самої системи, у її змінах протягом всіх історичних періодів. В історичному мовознавстві традиційно виділяють внутрішні (пов'язані із специфікою самої мови) та зовнішні (зміни культури і суспільства й оточення, в якому вони відбуваються) чинники, які впливають на процес мовних змін.

Особливий інтерес викликає вивчення “незаповнених” граматичних категорій, або ‘лакун’, в історичному аспекті з урахуванням характеру змін, що відбуваються на всіх рівнях мови, і спричиняють категоріальну реінтерпретацію окремих мовних одиниць, зокрема інфінітива. Для розуміння механізму такої реінтерпретації необхідними є аналіз мовних і позамовних чинників, які зумовили виникнення цього явища. Важливо при цьому враховувати те, що дослідження мовного явища на певному синхронному зрізі передбачає реконструювання попередніх стадій його розвитку і визначення тих змін, які спричинили його теперішній стан.

Історія вивчення неособово-дієслівних утворень у германістиці налічує питання, пов'язані з своєрідністю їх формальної та семантичної організації, а також з категоріальним статусом, класифікацією та функціональними характеристиками інфінітивних речень. Дискусійність природи інфінітива представлена у сучасних історичних розвідках як опозиція традиційної точки зору на інфінітив як віддієслівне ім'я проти підходу про виникнення цього явища з імені як первинної форми існування одиниць мови для формування власне дієслова. Власне, ця опозиція і спонукала нас до вивчення зазначеної проблеми, яка є *актуальною* в історичному мовознавстві.

Проблема функціонування неособових форм англійського дієслова, зокрема інфінітива, була і залишається у полі зору дослідників мови через непрозорість своєї семантики та суперечливість категоріальної природи інфінітивних конструкцій. Очевидним є той факт, що традиційно пояснені мовні явища вимагають оновленого підходу до з'ясування своєї природи у зв'язку з появою новітнього методологічного інструментарію (Minimalism Program, Optimality Syntax). Зважаючи на наявні дослідження (Byawak K., Duffley P., Jarad N., Fischer O., Radford A.), зазначимо брак історичних розвідок у системі англійського дієслова, зокрема, семантичної та синтаксичної природи VOSI-конструкції. З'ясування останньої слугувало за *мету* цієї розвідки.

У давньо- та середньоанглійській мові існувало два типи інфінітивів: з (*to infinitive*) та без частки (*bare infinitive*) *to*, яким були притаманні спільні характеристики. Давньоанглійські тексти засвідчують вживання конструкцій, у яких два указаних типи інфінітивів функціонували з однаковим значенням. Це — VOSI-конструкція та безособова конструкція. Окремі дослідження з цього питання [4] указують на подібність семантики інфінітивів зазначених типів у давньоанглійських текстах, оскільки прийменник *tō* ще у давній період свого розвитку втратив своє первісне значення вказівки на мету дії і перетворився на власне маркер інфінітива, а отже, наявність чи відсутність маркера *to* не впливає на зміну природи семантичного зв'язку інфінітива з головним дієсловом.

Беручи до уваги різні підходи до інтерпретації синтаксичної іконічності, Хванг К.Х. [див. 3, с.289] вивела загальну умову, за якою можна визначити ступінь семантичної близькості між дієсловом та його інфінітивним компонентом не лише в сучасній англійській мові, а й екстраполювати його на інші історичні зрізи. Ця умова полягає у кореляції між семантикою й функціональною природою головного дієслова та його компонента. Тобто, щонайменша кількість функціональних вузлів існує між дієсловом та його компонентом, то тіснішим є семантичний зв'язок між ними.

Для розуміння природи функціональної та семантичної сумісності дієслова і його компонента слід звернутися до аналізу імплікативних дієслів (*implicative verbs*) (термін Л. Картунена), які стверджують або заперечують достовірність правдивість висловлювання дії у реченнєвому компоненті [1, с.340–342]. Аналіз фактичного матеріалу дозволив нам виявити, що міцний імплікативний зв'язок між дієсловом та його компонентом існує у тих випадках, де функціональна вершина реченнєвого компонента має бідну вузьку морфологію. Щоб пояснити, як працює набір ієрархічних обмежень, накладених на усі складові інфінітивного компонента в межах VOSI-конструкції, доцільним є врахування принципу мовленнєвої економії, суть якого полягає у обов'язковості чи факультативності окремих мовних одиниць у межах висловлювання. Основні обмеження, накладені на дієслово та його компонент, є такі: 1) задоволення умови імплікативності; 2) економія мовленнєвих зусиль; 3) дотримання умови вірогідності/ правдивості (*faithfulness*) [3, с.298].

Аналіз фактичного матеріалу дозволив з'ясувати, що наявність маркера *to* порушує умову правдивості в інфінітивних реченнях, тим самим порушуючи імплікативний зв'язок між головними дієсловами та їх інфінітивними компонентами. Натомість, його відсутність сприяє наявності умови правдивості як в головному, так і підрядному інфінітивному реченнях.

Вважаємо, що редукована структура інфінітивного речення як компонента складнопідрядного речення цілком уможливило дотримання умови економії мовленнєвих зусиль [5]. Методологічний інструментарій сучасної історичної лінгвістики дозволяє виявити ступінь ефективності цієї умови в інфінітивних реченнях, у яких інфінітив маркується/не маркується часткою *to*. Пропонований аналіз взаємодії семантичних і синтаксичних обмежень виявляється валідним для історичного мовного матеріалу. Для подальшого аналізу вважаємо доцільним з'ясування синтаксичних і семантичних обмежень, які накладає головне дієслово на свій компонент, у межах інших неособово-дієслівних конструкцій.

Список використаних джерел:

1. Karttunen, L. (1971). Implicative Verbs. *Language*. Vol. 47, № 2. P. 340–358
2. Lowrey, B. (2014). B. Syntactic and Semantic Variation: Middle English Causatives and Complement Types. *Periphrasis, Replacement and Renewal: Studies in English Historical Linguistics*. P.92-124. Ed. By Hegedűs I., Pözdör D. Cambridge Scholars Publishing. Retrieved from : <https://books.google.com.ua/books>
3. Sohng, H.K. (2007). Infinitives in the history of English. Retrieved from: ///C:/Users/User/Downloads/moam.info_infinitives-in-the-history-of-english_5b6f45f7097c47e4398b45ab.pdf
4. Visser, F.Th. An historical syntax of the English Language. Leiden: E.J. Brill, 1963–73. Vol. 2. §897
5. Снісаренко, І. (2001). Інфінітивна конструкція з прийменником *for* у середньоанглійській мові: семантика та функціонування. (Дис. канд. філол. наук). Київський лінгвістичний університет, Київ.